

УДК 351.83:353.2

DOI <https://doi.org/10.32782/1813-3401.2024.3.5>

В. В. Звірич

кандидат медичних наук, докторант
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА УДОСКОНАЛЕННЯ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я НА ЗАСАДАХ РОЗВИТКУ ПУБЛІЧНО-УПРАВЛІНСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

У статті висвітлено результати дослідження тенденцій змін, викликів та перспектив удосконалення сфери охорони здоров'я в Україні в контексті досягнення цілей сталого розвитку. Одним з інструментів ефективного державного регулювання у сфері охорони здоров'я задля досягнення цілей сталого розвитку є використання та оптимізація публічно-управлінського потенціалу.

У межах дослідження усі 17 Цілей сталого розвитку розподілено на три ієрархічні рівні: базовий – екологічний; соціальний та економічний. Наскрізним елементом є ціль – партнерство і мир задля розвитку. На усіх трьох рівнях присутні цілі, які пов'язані з функціонуванням сфери охорони здоров'я. Тому вони є важливими у процесі удосконалення механізму державного регулювання на засадах публічно-управлінського потенціалу.

У процесі аналізу відповідності розвитку сфери охорони здоров'я до цілей сталого розвитку проаналізовано тенденції змін позиції України у рейтингу «Індекс людського розвитку». Узагальнюючими показниками рейтингу «Індекс людського розвитку» є: очікувана тривалість життя; рівень грамотності населення країни (середня кількість років, витрачених на навчання) та очікувана тривалість навчання; рівень життя, оцінений через ВНД на душу населення за паритетом купівельної спроможності (ПКС) в доларах США. Україна у 2022 р. посіла 100 місце серед країн світу у даному рейтингу. Слід зазначити, що усі часткові показники інтегральний індекс в Україні є значно нижчими ніж в країнах Європи та Центральної Азії. І водночас усі часткові показники впродовж останніх трьох аналізованих років знижуються.

Особливо негативним є те, що впродовж останніх трьох аналізованих років наша країна щороку сильно погіршує свої позиції у рейтингу. Так, ще у 2020 р. Україна займала 74 місце серед країн світу (найвищий показник за останні 10 років), у 2021 р. – 86 позицію.

У результаті проведеного дослідження прийшли до висновку, що сфера охорони здоров'я займає одне з провідних місць у контексті забезпечення 17 цілей сталого розвитку, зокрема прямий вплив спостерігається з чотирма цілями.

Ключові слова: цілі сталого розвитку, механізм, публічно-управлінський ресурс, медична сфера, тенденції розвитку.

Постановка проблеми. Управління у сфері охорони здоров'я в Україні на даному етапі є складним процесом, оскільки на нього впливає низка негативних зовнішніх чинників, а саме: складні умови функціонування у воєнний час; підвищений рівень чутливості до стресу та психологічних проблем у людей; недостатність фінансових ресурсів для запланованого розвитку; становлення новацій, що зумовлені медичною реформою та децентралізаційними змінами. Комплекс факторів змушує управлінців гнучко і швидко приймати рішення в умовах невизначеності. Водночас поширення внутріш-

ньої конкуренції серед закладів охорони здоров'я, в т.ч. приватної форми власності змушує управлінців зміцнювати свої сильні сторони та формувати стійкі конкурентні переваги у своїх закладах.

Розуміючи усю складність функціонування сфери охорони здоров'я в Україні на даному етапі, очевидно є її висока важливість та необхідність подальшого розвитку. Одним з векторів такого становлення є відповідність 17 Цілям сталого розвитку. У 2019 р. Президент України своїм указом №722/2019 «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» підтримав концепцію,

прийняту у 2015 р. Генеральною Асамблеєю ООН «Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року» [1]. Тому актуальним є дослідження викликів та перспектив щодо розвитку сфери охорони здоров'я в контексті цілей сталого розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дослідженню питань щодо проблематики і тенденцій розвитку сфери охорони здоров'я відповідно до цілей сталого розвитку присвячено наукові праці таких вчених як: Гавриченко, Д., Антонова, Л., Петрик, С., Автомеєнко, Є., Тишко, Д., Самчук, П. [2], Бурик З. [3], Калашник Н. [4], Бартош С., Іващенко О., Короленко М. [5], Васильєва О., Васильєва Н. [6], Дерун Т., Кочерга О. [7], Боришкевич І., Якубів В. [8]. Водночас недостатньо залишаються дослідженими питання відповідності сучасного розвитку сфери охорони здоров'я цілям сталого розвитку.

Мета статті полягає у дослідженні тенденцій, викликів та перспектив становлення сфери охорони здоров'я в Україні цілям сталого розвитку.

Виклад основного матеріалу. Генеральною Асамблеєю ООН 25 вересня 2015 року прийнято резолюцію «Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року». Даним Порядком визначено пріоритети і цілі сталого розвитку світу. Зокрема виділено 17 основних цілей сталого розвитку [9]:

Ціль 1. Подолання бідності.

Ціль 2. Подолання голоду.

Ціль 3. Гарне здоров'я.

Ціль 4. Якісна освіта.

Ціль 5. Гендерна рівність.

Ціль 6. Чиста вода та належні санітарні умови.

Ціль 7. Відновлювальна енергія.

Ціль 8. Гідна праця та економічне зростання.

Ціль 9. Інновації та інфраструктура.

Ціль 10. Зменшення нерівності.

Ціль 11. Сталий розвиток міст та спільнот.

Ціль 12. Відповідальне споживання.

Ціль 13. Боротьба зі зміною клімату.

Ціль 14. Збереження морських екосистем.

Ціль 15. Збереження екосистем суші.

Ціль 16. Мир та справедливість.

Ціль 17. Партнерство задля сталого розвитку [9].

У довіднику для підприємців від «Дія. Бізнес» [10] відображена ієрархія цілей сталого розвитку в розрізі важливості для забезпечення добробуту населення (рис. 1). Очевидно, що усі 17 цілей є тісно пов'язаними одна з одною і часто без однієї не можливо досягнути інших цілей. Відо-

бражена на рис. 1. ієрархія цілей сталого розвитку показує, що в основі забезпечення сталого розвитку суспільства, а також добробуту і здорового життя людства лежать екологічні фактори, а саме 6, 13, 14 та 15 цілі. На наступному ієрархічному рівні – соціальному – зосереджено вісім цілей сталого розвитку, а саме: 1, 2, 3, 4, 5, 7, 11 та 16 цілі. Усі вони стосуються різних аспектів соціальних благ для життя населення. На третьому ієрархічному рівні зосереджено 4 цілі економічного рівня, а саме 8, 9, 10 а 12 цілі сталого розвитку. І найважливіше, що наскрізною ниткою для забезпечення сталого розвитку є 17 ціль – партнерство, мир задля розвитку. Тому що ситуація, яку ми зараз спостерігаємо в Україні показує, що в умовах війни усі інші цілі і досягнення є не настільки важливими у порівнянні з миром.

У процесі аналізу відповідності розвитку сфери охорони здоров'я до цілей сталого розвитку проаналізовано тенденції змін позиції України у рейтингу «Індекс людського розвитку».

Рейтинг «Індекс людського розвитку» (Human Development Index, HDI) розроблений у 1990 р. Цей індекс часто ще називають індексом гуманітарного розвитку. Він показує порівняльну характеристику країн світу комплексно охоплюючи такі показники як: рівень бідності; рівень грамотності населення; рівень освіти; показники середньої тривалості життя; рівень охорони здоров'я; рівень соціальної захищеності; довголіття; рівень екології; рівень злочинності в країні; дотримання прав людини; рівень ВВП на душу населення [11].

Узагальнюючими показниками рейтингу «Індекс людського розвитку» є:

1) очікувана тривалість життя;

2) рівень грамотності населення країни (середня кількість років, витрачених на навчання) та очікувана тривалість навчання;

3) рівень життя, оцінений через ВНД на душу населення за паритетом купівельної спроможності (ПКС) в доларах США [11].

Тобто третина показників даного індексу охоплює саме показники побудови системи охорони здоров'я.

Місце України у рейтингу «Індекс людського розвитку» наведено у таблиці 1.

Часткові показники даного рейтингу чітко пов'язані з 17 цілями сталого розвитку, а саме:

– показник «Очікувана тривалість життя при народженні (роки)» відображає SDG 3;

– показник «Очікувані роки навчання (роки)» відображає SDG 4.3;

Рис. 1. Ієрархія 17 Цілей сталого розвитку у контексті впливу на здоров'я та добробут населення
*Джерело: [10]

Таблиця 1

Місце України у рейтингу «Індекс людського розвитку» за 2022 р.

Місце у рейтингу	Країни	Значення індексу	Показники індексу			
			Очікувана тривалість життя при народженні (роки)	Очікувані роки навчання (роки)	Середня кількість років навчання (років)	ВНД на душу населення (дол. ППС)
1	Швейцарія	0,967	84,3	16,6	13,9	69,433
2	Норвегія	0,966	83,4	18,6	13,1	69,190
3	Ісландія	0,959	82,8	19,1	13,8	54,688
4	Гонконг, Китай	0,956	84,3	17,8	12,3	62,486
5	Данія	0,952	81,9	18,8	13,0	62,019
6	Швеція	0,952	83,5	19,0	12,7	56,996
7	Німеччина	0,950	81,0	17,3	14,3	55,340
8	Ірландія	0,950	82,7	19,1	11,7	87,468
9	Сінгапур	0,949	84,1	16,9	11,9	88,761
10	Австралія	0,946	83,6	21,1	12,7	49,257
...						
100	Україна	0,734	68,6	13,3	11,1	11,416

*Джерело: розраховано на основі [11].

– показник «Середня кількість років навчання (років)» відображає SDG 4.6;

– показник «ВНД на душу населення (дол. ППС)» відображає SDG 8.5.

З даних табл. 1 видно, що найвищі країни у рейтингу мають досить високі усі показники індексу людського розвитку, тобто спостерігається збалансований людський розвиток цих країн. Україна у 2022 р. посіла 100 місце серед країн

світу у даному рейтингу. Слід зазначити, що усі часткові показники і інтегральний індекс в Україні є значно нижчими ніж в країнах Європи та Центральної Азії. І водночас усі часткові показники впродовж останніх трьох аналізованих років знижуються. Найбільший розрив спостерігається за показником ВВП на душу населення, що є в 6 разів нижчим ніж в Швейцарії (1 у рейтингу країна) та за показником очікуваної тривалості

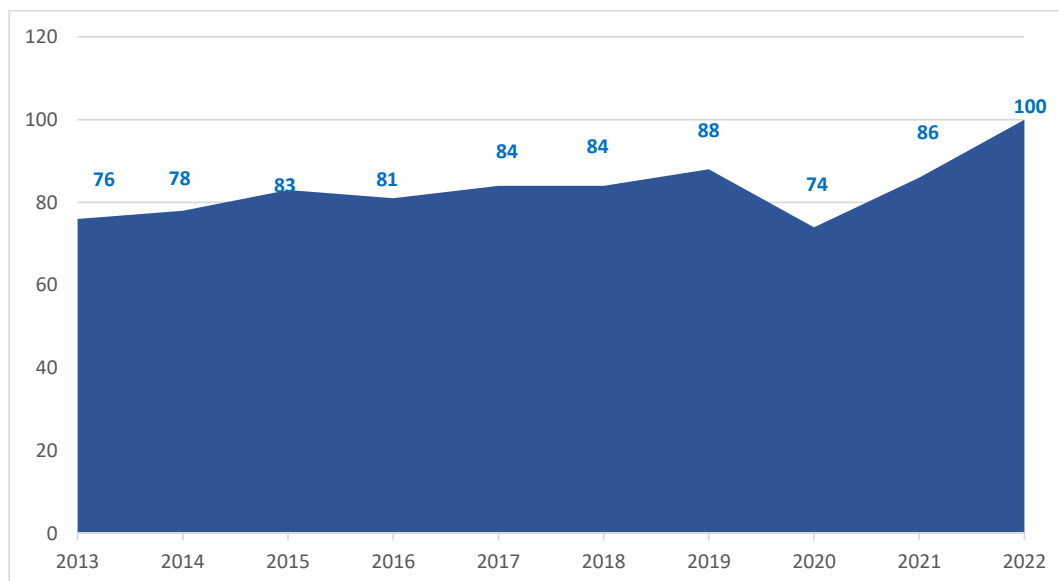

Рис. 2. Тенденції зміни позицій України у рейтингу «Глобальний індекс людського розвитку»

*Джерело: розраховано на основі [10]

життя – на 15,7 років показник в Україні є нижчим ніж в Швейцарії (1 у рейтингу).

Аналіз динаміки індексу людського розвитку впродовж останніх років має негативну тенденцію (рис. 2).

Дані рис. 2. показують негативні тенденції до зниження місця України у рейтинговому списку країн за індексом людського розвитку. Але особливо негативним є те, що впродовж останніх трьох аналізованих років наша країна щороку сильно погіршує свої позиції у рейтингу. Так, ще у 2020 р. Україна займала 74 місце серед країн світу (найвищий показник за останні 10 років), у 2021 р. – 86 позицію. А у 2022 р. опустилась до 100 позиції, що є найгіршим показником за останні 10 років. Аналіз часткових показників даного рейтингу показує, що Україна має негативні тенденції в межах усіх складових рейтингу, але найбільше відставання впродовж аналізованого періоду спостерігається за показниками: ВВП на душу населення та очікуваної тривалості життя.

Висновки і пропозиції. Результати проведеного дослідження показують, що сфера охорони здоров'я займає одне з провідних місць у контексті забезпечення 17 цілей сталого розвитку, зокрема прямиї вплив спостерігається з чотирма цілями. Аналіз ефективності розвитку досліджуваної галузі за останні роки, проведено на основі вивчення рейтингу «Глобальний індекс людського розвитку» (ЦСР 4.3), де є прямий показник впливу – «Очікувана тривалість життя при народженні (роки)» та непрямий

показник впливу – «ВНД на душу населення (дол. ППС)» (ЦСР 8.5). На основі аналізу встановлено, що впродовж оцінюваних трьох років (2020–2022 рр.) Україна значно погіршує своє становище, зокрема понизила свою позицію з 74 до 100 у 2022 р. Це найгірша позиція за останні 10 років. Показник «Очікувана тривалість життя при народженні (роки)» знизився за 3 роки з 71,2 до 68,6 років. Очевидно, що на даний період основним чинником впливу була пандемія COVID-19, але однозначно дане питання потребує подальшого вивчення з метою розвитку сфери охорони здоров'я в контексті досягнення цілей сталого розвитку.

Список використаної літератури:

1. Резолюція «Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року». URL: <http://sdg.org.ua/ua/resources-2/344-2030-2015>
2. Гавриченко, Д., Антонова, Л., Петрик, С., Автоменко, Є., Тишко, Д., & Самчук, П. (2023). Економічна оцінка регіональних викликів сфери охорони здоров'я України в умовах сталого розвитку. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 1(48), 409–417. <https://doi.org/10.55643/fcaptr.1.48.2023.3948>
3. Бурик З. М. Формування концепції сталого розвитку регіону. *Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування*. 2014. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ttpdu_2014_1_22
4. Калашник Н.С. Забезпечення цілей сталого розвитку в Україні: концептуальні перетворення сприйняття в умовах воєнного стану. *Ефективність державного управління*. 2023. № 4(73), 11–16. <https://doi.org/10.36930/507301>

5. Бартош С. В., Іващенко О. Б., Короленко М. В. Досягнення цілей сталого розвитку: світові тенденції бюджетної децентралізації. *Наукові праці НДФІ*. 2020. № 1(90). <https://doi.org/10.33763/prndfi2020.01.101>
6. Васильєва О. І., Васильєва Н. В. Концептуальні засади сталого розвитку територіальних громад. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 8. URL: <http://www.investplan.com.ua/?op=1&z=6049&i=14>
7. Дерун Т. М., Кочерга О. П. Цілі сталого розвитку в системі стратегічного планування розвитку територіальних громад. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2020. № 4. <https://doi.org/10.32702/2307-2156-2021.4.34>
8. Boryshkevych I., Yakubiv V. Theoretical principles of motivation management in the territorial community. *Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University*. Vol. 10, № 2. 2023. 24–32. URL: <https://journals.pnu.edu.ua/index.php/jpnu/article/view/6913/7170>
9. Глобальні цілі сталого розвитку 2030 URL: <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/sustainable-development-goals.html>
10. Довідник для підприємців. Дія-бізнес. URL: <https://business.diia.gov.ua/handbook/sustainable-development-goals/cili-stalogo-rozvitku>
11. Україна залишається країною з високим індексом людського розвитку – звіт UNDP. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/press-releases/ukrayina-zalyshayetsya-krayinoyu-z-vysokym-indeksom-lyudskoho-rozvytku-zvit-undp>

Zvirych V. V. State regulation and improvement of health care based on the development of public management potential in the context of sustainable development

The article highlights the results of research into the trends of changes, challenges and prospects for improving the health care sector in Ukraine in the context of achieving the goals of sustainable development. One of the tools of effective state regulation in the field of health care in order to achieve the goals of sustainable development is the use and optimization of public management potential.

Within the framework of the study, all 17 Sustainable Development Goals are divided into three hierarchical levels: basic – ecological; social and economic. The overarching element is the goal of partnership and peace for development. At all three levels, there are goals that are related to the functioning of the health care sector. Therefore, they are important in the process of improving the mechanism of state regulation on the basis of public management potential.

In the process of analyzing the compliance of the development of the health care sector with the goals of sustainable development, the trends of changes in Ukraine's position in the "Human Development Index" rating were analyzed. Generalizing indicators of the "Human Development Index" rating are: life expectancy; literacy level of the country's population (average number of years spent on education) and expected duration of education; standard of living, measured by GNI per capita at purchasing power parity (GDP) in US dollars. In 2022, Ukraine took 100th place among the countries of the world in this rating. It should be noted that all partial indicators and the integral index in Ukraine are significantly lower than in the countries of Europe and Central Asia. And at the same time, all partial indicators have been decreasing over the last three analyzed years.

It is especially negative that during the last three analyzed years, our country strongly worsens its position in the rating every year. So, as recently as 2020, Ukraine ranked 74th among the countries of the world (the highest figure in the last 10 years), in 2021 – 86th position.

As a result of the conducted research, we came to the conclusion that the sphere of health care occupies one of the leading places in the context of ensuring 17 goals of sustainable development, in particular, a direct impact is observed with four goals.

Key words: *sustainable development goals, mechanism, public administration resource, medical field, development trends.*